॥ अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत ॥

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ

बी.एफ.ए. (पेंटींग)

द्वितीय वर्ष २००२–२००३ पासून लागू

तृतिय वर्ष २००३–२००४ पासून लागू

चतूर्थ वर्ष २००४–२००५ पासून लागू

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

द्वितीय वर्ष – बी.एफ.ए. (पेन्टींग)

परिक्षा पद्धती

(Patteran of Examination)

With Effect from 2002-2003

सैद्धांतिक – विभाग पहिला

अ.नं.	विषय (Subject)	तासीका (Hours)	गुण (Marks)
1)	कलेचा इतिहास	3	100
2)	सौंदर्य शास्त्र	3	100

प्रात्यक्षिक – विभाग दुसरा

1)	संपूर्ण मानवाकृती रेखांकन व शरीर रचना शास्त्र	5	100
2)	व्यक्ती चित्र	10	100
3)	चित्रात्मक संकल्प	10	100
4)	मुद्राचित्र	15	100
5)	स्थिरचित्र	10	100
	वर्गकाम – स्वाध्याय		
1)	वर्गकाम प्रात्यक्षिक		100
2)	सर्व सैद्धांतिक विषय स्वाध्याय		100
		एकूण गुण	900

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

द्वितीय वर्ष – बी.एफ.ए. (पेन्टींग)

वर्ग कामा करीता (वर्ष भरातील) विषय

सैद्धांतिक – विभाग पहिला

With Effect from 2002-2003

अ.नं.	विषय (Subject)	संख्या (Units)
		(टयुटोरीयल)
1)	कलेचा इतिहास (History of Art)	8
2)	सौदर्य शास्त्र (Aesthatics)	8
3)	चर्चा, वादविवाद आणि कलारसग्रहण (Debates, Discussion and Art Apprecation)	6
4)	ग्रंथालय	

प्रात्यक्षिक – विभाग दुसरा

1)	पुर्णाकृती मानवाकृतिचे रेखाटन व अँटीकचे रेखांकन	12
2)	शरीर रचनाशास्त्र	6
3)	वस्तूंचे बाह्यशिघ्र चित्रण व निसर्ग चित्रण	10
4)	व्यक्तीचित्र	8
5)	चित्रात्मक संकल्प/डिझाईन	8
6)	मुद्राचित्रण	8+2
7)	स्थिरचित्र	8
8)	संगणक	

सूचना : 1) सैद्धांतिक विषय व मुद्रा चित्र हे विषय सोडून सर्व विषया करिता 1/2 हाफ इंपिरीयल आकाराचा कागद वापरावा.

2) मुद्रेवरुन प्रिंट घेतांना विद्यार्थ्यांनी एकमेकांची मदत घेण्यास हरकत नाही.

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

एस.वाय.बी.एफ.ए. (रेखा व रंग कला)

With Effect from 2002-2003

* **कला इतिहास :-**

भारतीय कला – गुप्त काळ

वास्तु कला – विष्णु मंदीर, देवगड, दुर्गा मंदीर, अहिहो

शिल्प – शेषशायी विष्णु – देवगड, उभा बुद्ध – मथुरा

अजंठा गुहा क्र. 19 – प्रवेशद्वार व अंगण

बसलेला बुद्ध – सारनाथ, वराह अवतार – उदयगिरी

चित्रकला – अजंठा भितिचित्राचे तंत्र, विषय, रंग भरणी याद्वारे चित्राचा अभ्यास गुहा क्र. 1 – पद्पाणी – बोधीसत्व, गुहा क्र. 17 – अप्सरा, बुद्धाच्या स्वागता साठी निघालेला इंद्र, चित्रकलेची सहा अंगे

" रूपभेद प्रमाणानि भावलावण्य योजनम् । सादृश्यं वर्णिकाभंग इति चित्रं षडंमकम्"

बाघ गुफातील भित्तीचित्रे इ.

* मध्य युगीन काळ :-
* पल्लव राजवंश – गंगावतरण शिल्प, पंच रथ – महाबलिपूरम
* राष्ट्रकुट वंश – कैलास मंदिर – वेरूळ, त्रिमूर्ती शिल्प – एलिफंटा
* चंदेल राजवंश – कंदशिय महादेव मंदीर – खजुराहो (नागर शैली)
* ओरिसा शैली – सुर्यमंदीर – कोणार्क, लिंगराज मंदीर – भुवनेश्वर
* सोलंकी वंश – जैन मंदीर – अबू (वासर शैली) सुर्यमंदीर – मोढेरा
* दक्षिण भारत – मिनाक्षी मंदीर – मदुराई (द्राविड शैली) तंजावरची मंदिरे (चोलवंश)
* होयसाळ वंश – बेलूर – हळेबीडची मंदीरे

  नटराज (शिल्प) ब्रांझ धातू
* भारतीय लघुचित्र शैली
* राजपूत शैली – षड्ऋतू वर्णन, नायिका भेद, अष्टनायिका, रागमाला
* पहाडी शैली (कांग्रा) – भागवत, गीत गोविंद इ.
* मुगल शैली – अकबर स्कूल, बाबरनामा, जहांगीर स्कूल, व्यक्तिचित्रे, पशुपक्षी यांची चित्रे

पाश्चिमात्य कला :-

* ग्रीक कला - आर्षकाळ - कोरे - कोरस, थाळीफेक्या - मिराव
  आभिजात काळ - ॲन्थेना पारथेनॉन (शिल्प) फिडिअस
  भालेकरी (शिल्प) पॉलिक्लिटस
  प्रॅक्सिटल्स, स्कोपास व लिसिप्पस व त्यांची शिल्पे
* हेलेनिस्टिक काळ - मृत्युपंथाला लागलेला गॉल, लाओकुन वत्याची मुले, विजयाची देवता इ.
* वास्तुशिल्प - डोरिक - आयोनिक व कोरिन्थियन शैली, पार्थिनान मंदीर, रंग मंदीरे इ.
* रोमन कला - वास्तूशिल्प - पॅन्थेऑन मंदीर, न्याय मंदीरे (Basilica)
  नाट्यगृह - कॅलोइयम, स्मारक स्तंभ, विजय कमानी - ऑगस्टस बादशहा
  शिल्पकला - ऑगस्टस बादशहाचे व्यक्तिशिल्प, उत्थित शिल्प, विजय कमानी व विजय स्तंभ यावरील
* मोझेइक चित्रकला - सान्ता कोस्ताना व सान्ता पुदेन्झिआना (रोम) येथील घुमूटावर. राव्हेन्ना येथील सॅनव्हिताले (San Vitala)
* चर्च मधील चित्र थिओदोरा राणी व सेवक वर्ग
* बायझॅन्टाईन कला - "हेगिआ सोफिआ- आतील भाग
* गाथीक आर्ट - वास्तुकला - कॅथिड्रल - शार्म कॅथिड्रल, नोत्रदाम चर्च (पॅरिस)
  रंगित काचचित्राच्या खिडक्या, चित्रकार - दुच्चिओ - मार्तिनी जिओत्तो यांची चित्रे
  शिल्पे - कॅथिड्रलसच्या बाह्य भागावरील शिल्पे

* सौंदर्यशास्त्र :

अ) प्राचीन भारतीय सौंदर्य सिद्धान्ताची ओळख.
   अलंकार, रीती, ध्वनी, औचित्य व रस

आ) चित्रकलेची षडंगे (भारतीय व चिनी)

इ) सौंदर्य, सौंदर्य शास्त्र व कला या संकल्पनांचा परिचय

ई) कलानुभव व सामान्य अनुभव, स्वरूप व वैशिष्ट्य

उ) कला निर्मितीची प्रक्रिया

क   चित्रकला, शिल्पकला व हस्तकला – साम्य भेद

ए)   कला व सौंदर्य या विषयीच्या विचाराचा परिचय –

टॉलस्टाय, प्लेटो, ॲरिस्टॉटल, रिचर्ड्स, डयुई, हेगेल

* **ग्रंथालय** :-

ग्रंथालयातील पुस्तकांतील – चित्रांचा, शैलींचा – त्याचे तंत्र, मांडणी, कालखंड इ. चा कलावंताच्या – वैयक्तीक जिवनाह अभ्यास, निरीक्षण, स्केचेस, नोंदी वगैरे.

Books for Referance - Western Art

1) Encyclopadia of art Volume No. 1 to 5 By - John Ashbery Contributing Editors.
2) 100. Master pieces in Coour by - Christopher Wood
3) a modern Book of Esthetic by - Melving Reader University of Vashigton.
4) Encyclopadia of thems and Subjects in paintings by - Howard Demiel.
5) Christian and oriental philosopy of art by - Aanand Kumara
6) A Century of modern painting by - Joshep Enmil, Muller frank Elger Fabar
7) A History of Asthetic by - Bernard Besomqart
8) Art of the world - The modern sage by - H.G. Evers, translated by J.R. Faster
9) Great Museums of the World - By Paul Hamlyn
10) Principles of art history by - Helnrich Wolfflin
11) Arts & Ideas By - William Fleming
12) Art of our Time

Indian Art :-

1) Art of India - By - Ajit Mukarjee

2) Introduction to IndianArt by - Anand K. Coomara Swamy

Asthelic :-

3) Rupa Pratirupa by ! Biblia Impex Private Ltd. New Delhi.

4) Lalit Kala Contemporary No.1 to 31, New Delhi

5) The Transformation of Nature in art by - Coomara Swamy

6) भारतीय सौंदर्य शास्त्र – श्री. पु.ना. विरकर

7) Historyof Indian and Indonesion Art by - A.D. Coomara Swamy

8) Indian Paintings by - Percy Brown

9) 5000 years of the Art of India by- Prof. Mario Bussagli, Calembus Shivaramamurti

10) Folk art of Maharashtra

11) Fundamentals of Indian Art by - S.N. Dasgupta

12) कलेचा इतिहास (भारतीय व पाश्चिमात्य) – रमेशचंद्र पाटकर

13) कलेचा इतिहास भारतीय – श्रीधर अंहापे

सौंदर्य शास्त्र – द्वितीय वर्ष व तृतीय वर्ष

संदर्भ ग्रंथ :-

1) भारतीय साहित्य शास्त्र – ग.त्र्यं. देशपांडे, पॉप्युलर प्रकाशन, मुंबई

2) प्राचीन काव्यशास्त्र – र.पं. कंगले, मौज प्रकाशन, मुंबई 4

3) सौंदर्य आणि साहित्य – बा.सी. मर्ढेकर, मौज प्रकाशन, मुंबई 4

4) सौंदर्यानुभव – प्रभाकर पाध्ये, मौज प्रकाशन, मुंबई 4

5) Living issues in Phylosophy - Harold Titus Eurasian Publishing House, Ramnagar, Delhi

6) Indian Aesthelics Vol I & II - Reghvan, Kitab Mahal Delhi

..5..

7) Fundamentals of IndianArt - Dasgupta, Bhartiya Vidya Bhavan

8) विष्णुधर्मोत्तर पुराण

9) अभिलषितार्थ चिन्तामणी

10) समरांगण सूत्रधारा

11) कामसूत्र – वात्सायन

पूर्ण मानवाकृती व ॲन्टीकचे रेखांकन :– नैसर्गिक वस्तू व मानवाकृती याचा आकार, रूप व प्रमाणबद्धता याद्वारे अभ्यास करणे.

माध्यम – पेन्सील, क्रेआन, चारकोल व शाई इ.

* ॲनाटोमी :– (शरीरशास्त्र) मानवाच्या शरीराचा अभ्यास – स्नायू – आकार, हाडे (Bones) आकार व कार्य याद्वारे अभ्यास करणे.

* व्यक्तीचित्र :– शीर्ष अभ्यास (Head study) चेहऱ्याचा आकार, ठेवण, रूप याचा अभ्यास प्रमाणबद्धता, रचना व जागेचा विचार करून मांडणी, स्वभाव दर्शनाचा अभ्यास.

माध्यम – जलरंग किंवा तैलरंग

निसर्ग चित्रण व बाह्य शिघ्र चित्रण :–

निसर्गाच्या बदलत्या रूपाचे, वेगवेगळया ऋतुमाना प्रमाणे सौंदर्यात्मक दृष्टया विविध रंग माध्यमात निसर्गचित्रण. विविध वैशिष्टयपूर्ण घटकाचा व दैनंदिन जीवनातील वस्तुच्या घटकाचा निरीक्षणात्मक अभ्यास व शीघ्र रेखाटन (पेन्सील, इंक इ.)

* पिक्टोरिअल संकल्प :–(चित्रात्मक)

1) मानव निर्मीत व नैसर्गिक घटकाद्वारे अवकाश विभागणी

2) भारतीय लघुचित्र शैलीचा रेषा, आकार, रंग, छायाभेद व पोत ह्या मुल घटकाद्वारे अभ्यास.

3) अलंकारीक शैलीचा अभ्यास, त्या शैलीत काम करणारे भारतीय कलावंताच्या तंत्राचा अभ्यास.

4) अजंठा चित्रशैलीचा, तंत्राचा अभ्यास

5) बंगाल चित्र शैलीचा अभ्यास (मुलतत्वे, तंत्र व माध्यम इ. द्वारा)

6) घनवादाचा तत्कालीन कलावंताच्या चित्र शैलीवर झालेला परीणाम (उदा. हेब्बार, चावडा इ.) याचा अभ्यास

* मुद्रा मुद्रण (PRINT MAKING)

अ) वूडकट, लायनोकट, वुड इनग्रेव्हींग इ. पद्धतीचा विविध तंत्राचा अभ्यास, एक रंग, दोन रंग आणि त्यांच्या विविध छटा द्वारा – मुद्रा मुद्रण

ब) उठाव मुद्रा मुद्रणाच्या विविध पद्धती, प्रक्रिया, तंत्र यांचा सविस्तर अभ्यास

क) उठाव मुद्रा मुद्रणाच्या – पद्धती, प्रक्रिया, तंत्र यांची ऐतिहासिक पार्श्वभूमीसह सविस्तर माहिती

ड) वूडकट, लायनोकट, वूड इनग्रेव्हींग – पद्धतीत काम करणाऱ्या तत्कालीन व समकालीन कलावंताचा, त्यांच्या शैलीचा निरीक्षणात्मक सविस्तर अभ्यास

* स्थिरचित्र

विविध मानव निर्मित व नैसर्गिक वस्तू समूहाचा पार्श्वभूमीसह अभ्यास, छायाछटा, प्रमाणबद्धतासह

माध्यम – पेन्सील, चारकोल, जलरंग व तैलरंग

* संगणक —

1) Fundamentals of Computer

2) Operating Systems, Study of DOS

3) Graphic User Interface - Windows

4) Computer Graphics using Corel Draw

5) Study of Corel Show, Corel Movie

* वक्तृत्व आणि वादविवाद

रेखा व रंगकला विषयासी संबंधीत विषयावर वक्तृत्व व वादविवाद घ्यावेत. जेणे करून विद्यार्थ्यांना निर्मिती, रसग्रहण व स्वतःच्या चित्रा विषयी सांगता याव. त्यासाठी त्यांनी पुस्तके, मासिके, कॅटलॉगस (कलाविषयक) हाताळावेत. चित्र प्रदर्शन बघावित. तसेच भारतीय व पाश्चिमात्य कलेतील प्रमुख कलावंतांच्या चित्र व शैलीचे निरिक्षण आणि त्या संबंधी कलेची मुलतत्वे व डिझाईनच्या तत्वांच्या अनुषंगाने रसग्रहण

— the End

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

तृतिय वर्ष – बी.एफ.ए. (पेन्टींग)

परिक्षा पद्धति

(Examination Pattern)

With Effect from 2003-2004

सैद्धांतिक – विभाग पहिला

अ.नं.	विषय (Subject)	तासिका (Hours)	गुण (Marks)
1)	कलेचा इतिहास (History of Art)	3	100
2)	सौंदर्य शास्त्र (Aesthetics)	3	100

प्रात्यक्षिक – विभाग दुसरा

1)	रेखाचित्र मानवाकृतीचे आणि ॲनाटोमी (वास्तवदर्शी किंवा सृजनात्मक) Academic Style orCreative	5	100
2)	मानवाकृतिचे चित्रण 3/4 (Painting from life - 3/4)	20	100
3)	चित्रात्मक संकल्पचित्र (Pictorial Composition)	20	100
4)	मुद्रा मुद्रण (Print Making)	15	100
	वर्गकाम (Sessional Work)		
	* प्रात्यक्षिक (Practical)		100
	* सैद्धांतिक (Theory & Tatorial)		100
		एकूण गुण	800

सूचना : अ) 3/4 मानवाकृतीचे चित्रण आणि चित्रात्मक संकल्पचित्र या विषया करिता इंपिरीयल आकाराचा कागद वापरण्यात यावा.

ब) रेखाचित्रा करिता हाफ इंजिरीअल आकाराचा कागद वापरण्यात यावा.

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

तृतीय वर्ष – बी.एफ.ए. (पेन्टिंग)

सैद्धांतिक – विभाग पहिला

वर्ग कामा करीता (वर्ष भरातील) विषय

With Effect from 2003-2004

अ.नं.	विषय (Subject)	संख्या (Units)
1)	कलेचा इतिहास	8
2)	सौंदर्य शास्त्र	8
3)	वादविवाद चर्चा आणि कला रसास्वाद	6
4)	संगणक	4
5)	प्रबंध	4
6)	ग्रंथालय	4

प्रात्यक्षिक – विभाग दुसरा

1)	रेखांकन (Drawing)	
	* मानवाकृतीचे रेखांकन (वास्तवदर्शी) Academic	8
	* सृजनात्मक (Creative)	8
	* ॲनॉटॉमी (Anatomy) शरिर शास्त्र	6
	* व्यंगचित्र (Cartoon)	6
	* निसर्ग चित्र व बाह्य रेखाचित्र (out door and Landscupe)	10
2)	3/4 व्यक्तिचित्र (Painting from life 3/4 Portrait Painting)	12
3)	चित्रात्मक संकल्प (Pictorial Composition)	10
4)	मुद्रा मुद्रण (Print Making)	8+2

सुचना :

1) स्वाध्याय

2) संकल्पचित्र व्यक्तिचित्र यांचा कागदाचा आकार. 24"x30"

3) रेखांकन 22"x15"

4) मुद्रा मुद्रण 15"x11"

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

टी.वाय.बी.एफ.ए. (रेखा व रंगकला)

With Effect from 2003-2004

* **कला इतिहास**

  * भारतीय कला :–

    आधुनिक युगातील कला – पाश्चिमात्य कलेचा प्रभाव – राजा रविवर्मा चित्र – मच्छगंधा – समुद्रगर्वहरण – इ.बी. हॅवेल यांच्या साह्याने कलकत्ता कला विद्यालय स्थापन अस्सल भारतीय कलाविस्कारास उत्तेजन.

  * चित्रकार – अवनींद्रनाथ टागोर, नंदलाल बोस, यामीनी राय, रविंद्रनाथ टागोर, व त्यांची प्रसिद्ध चित्रे

  * अमृता शेरगील – 1) नववधुचा शृंगार, 2) तीन तरूण मुली

  * समकालीन कलावंत व त्यांची चित्र व शिल्पे

बॉम्बे स्कुल :– 1) एन.एस. बेंद्र – 1) सुर्यफूल, 2) शृंगार

2)के.के. हेब्बर – 1) सनी साऊथ, 2) कोंबडयांची झुंज, 3) शीघ्र रेखाकने

बडोदा स्कूल – 1) भूपेन खक्कर (पॉप आर्ट) 1) वॉच हाऊस

मद्रास स्कुल – 1) के.सी.एस. पणीकर, 1) बाहुल्या, 2) प्रतिके व शब्द

दिल्ली स्कूल – 1) धनराज भगत – शिल्प – स्वतःची प्रतिमा, 2) जी.आर. संतोष – रचनाचित्र (तंत्र)

* प्रोग्रेसिव्ह आर्टिस्ट ग्रुप – आरा, बाक्रे, पद्मसी, कुलकर्णी

  1) एम.एफ. हुसेन – 1) घोडे, 2) रागीनी

  2) बाबुराव सडवेलकर – 1) कास्मीक स्टेशन, 2) लूनॅटिक

  3) अे.आर.आल्मेलकर – 1) आदीवासी, 2) खेडयातील रस्ता

  4) व्ही.एस.गायतोंडे 1) नो टायटल

* ओल्ड मास्टर्स – रावबहादूर धुरंधर, हळदणकर, एम.आर. आचरेकर यांच्या कलाकृती

  म्हात्रे, जोग, करमरकर यांच्या शिल्पाकृती

  गोपाळ देवूसकर – व्यक्तिचित्रे

* समकालीन कलावंत – प्रभाकर बर्वे, बद्रीनारायण, लक्ष्मण पै, **एस.डी.फडणीकर, जहांगीर, साबावाला,एस.एच.रझा इ.**

पाश्चिमात्य कला :-

प्रबोधन काळ - पूर्व प्रबोधन काळ - चित्रकार व शिल्पकार व त्याच्या कलाकृतीचा अभ्यास.

1) मझाच्चिओ (Masaccio) 1) अदम आणि इव्हची हकालपट्टी

2) बोतिचेल्ली (Botticelli) व्हिनसचा जन्म

3) घिबर्ती (Ghiberti) स्वर्गाचा दरवाजा

4) दोनातेल्लो (Donatello) (Cattamelata) गेटामेल्टा (ब्रांझ)

उत्तर प्रबोध काळ - चित्रकार व शिल्पकार व त्याच्या कलाकृतीचा अभ्यास

1) लिओनार्दो-दा-विंची 1) यशुचे अंतिम भोजन, 2) मोनालिसा, 3) प्रस्तावा पुढील मॅडोना (Madonaof the Rocks)

2) मिकेलान्जेलो - शिल्प 1) पिएता (Pieta) 2) मोझेस
चित्र सिस्टिन चॅपलचे छत

3) राफेल्लो सान्ती - 1) स्कुल ऑफ अथेनस्, 2) मॅडोना

4) तिशिअन - 1) व्हिनस आणि ऑर्गन वादक

बारोक काळ - 17 वे शतक, पॉल रुबेन्स, वेलाज्क्वीज, कारवाजिओ, रेम्ब्रान्ट, फ्रँक हाल्स

शिल्पकार - बेर्निनी

18 वे 19 वे शतक - इग्लीश चित्रकार टर्नर, विल्यम होगार्थ, कान्स्टेबल गोया (स्पेन)

रिअलिझम - निसर्गचित्र, राजकिय व सामाजिक विषयावर चित्र

चित्रकार - कोरबेट, डुमीर, मिलेट, तेओदोरो, कोरा

* दृकप्रत्ययवाद - एदवारमाने, क्लॉद मोने, देगास रेना (Renoir)

* उत्तर दृकप्रत्ययवाद - पॉल सेंझा, गोगॅं (Gauguin) व्हान गॉग

* घनवाद - पिकासो, जार्ज ब्राक

* आविस्कारवाद - व्हॅन गॉग, मूंक

* अतिवास्तववाद - साल्वादोर दाली, शगाल, मॅक्स अर्नस्ट

* केवलवाद (Abstract) पॉलक्ली, जोन मिरो, कॅन्डिस्कि, जॅक्सन पोलाक याचा जिवन व कलाकृतीचा अभ्यास.

..3..

तृतीय वर्ष बी.एफ.ए. (पेन्टींग)

अभ्यासक्रम – सौंदर्यशास्त्र

अ) भरताचा रससिद्धान्त व त्याचे चार प्रमुख भाष्यकार – त्यांच्या उपपत्ती

भट्टलोल्लट (उत्पत्ति उपचिती)

श्रीशंकुक (अनुमिती)

भट्ट नायक (भुक्ती)

अभिनवगुप्त (अभिव्यक्ती)

आ) कला व सौंदर्य यांच्या विषयीचा आधुनिक काळातील दृष्टिकोन – क्रोचे, फ्राईड, सुसार लँगर, बुलो, मातिस, पॉलक्ली, वेसिली, कँडिस्को

इ) कलाविषयक काही प्रश्न –

कला आणि समाज, कला आणि निती,

कला आणि सत्य, आविष्कार स्वातंत्र्य

कलावंत व त्याची कला

कलेचा आस्वाद व समीक्षा

ई) सौंदर्यशास्त्राची सामाजिक व मानसशास्त्रीय बाजू.

* वक्तृत्व आणि वादविवाद *

पेन्टींग वरील विषय व त्यावेळचे सामाजिक, धार्मिक पार्श्वभूमी असा विषय निवडून वादविवाद साठी द्यावा. विद्यार्थ्यांना तोंडी परीक्षेसाठी तयार करणे, कलाविषयावर लिहलेला स्वतःचा पेपर वाचन करणे. त्या साठी वेगवेगळया कला मासिक, कॅटलॉग, पुस्तके, यांचा वापर करणे. चित्र संग्राहलयांना भेट देणे

* संगणक –

1) Creating Special Effects with Software
2) 3- Diamensional graphics using 3 - D Studio
3) Presentiation Prodects
4) Animation, morphing & Special Effects.
5) Paint - Shop (Paint Brush)

* प्रबंध :–

प्रबंध करीता निवडलेल्या विषयानुसंगाने मुद्दे व त्याच्या आधारे मुलाखती, विषयाच्या संदर्भात, संदर्भ ग्रंथातुन काही आवश्यक नोंदी व आवश्यक छायाचित्रे.

ग्रंथालय

ग्रंथालयातील पुस्तकांतील चित्रांचा, शैलीचा, त्यांचे तंत्र, मांडणी, कालखंड इ. चा कलावंताच्या वैयक्तिक जिवनासह अभ्यास, निरीक्षण, स्केचेस, नोंदी, काही प्रसिद्ध कलावंताच्या कलाकृतीची तंत्र, माध्यम, विषय याचा अभ्यास करून नक्कल करणे.

* रेखांकन :– व्यक्तिचित्र – छायाभेद, प्रमाण बद्धता, घाट व बांधणी, व स्नायूंची घडण यांद्वारे वास्तवदर्शी अभ्यास, पुर्णाकृती व्यक्तिचा अभ्यास.

माध्यम – पेन्सिल, चारकोल व शाई इ.

..4.

* ॲनाटोमी (Anatomy) हाडे (Bones) व स्नायू यांची स्थिर व हालचल (action) स्थितीतील अवस्था यांचा अभ्यास.

* 3/4 व्यक्ती चित्र — शीर्ष अथवा 3/4 भाग याचा अभ्यास, छायाभेद, चेहऱ्या वरील भाव विविध रंग संवादाच्या माध्यमातुन करावा. त्यासाठी जुन्या प्रसिद्ध चित्रकाराच्या व समकालीन चित्रकाराच्या कलाकृतीचा अभ्यास करावा.

सृजनात्मक रेखांकन (Creative Drawing)

रेखांकनाच्या विविध माध्यमाची ओळख उदा. पेन्सील, इंक, क्रेआन, ब्रश इंक इ. त्यांच्या वैशिष्टयांची व परिणामाची ओळख, वास्तव शैलीतील रेखांकन आणि सृजनात्मक रेखांकन – फरक, वास्तवता, स्मरण, कल्पना इ. बद्दल सविस्तर टिप्पणी

वास्तव शैलीतील रेखांकन आणि सृजनात्मक रेखांकन-फरक

व्यंगचित्र :-

महाराष्ट्रातील व्यंगचित्रकारांची तोंड ओळख, मार्मिक व्यंगचित्र घटकांचा सविस्तर अभ्यास, उदा. कल्पना, काम्पोझीशन, ॲनाटॉमी, एक्स्प्रेशन, कॅरेक्टर, त्याच बरोबर जनरल नॉलेज, स्केचिंग इ.

व्यंगचित्र – महत्व, इतिहास, हेतू इ. माहिती

विविध प्रभावी माध्यमांची ओळख – पेन आणि इंक, ब्रश आणि इंक इ.

(व्यंगचित्रकार – आर.के.लक्ष्मण, विकास सबनीस, बाळासाहेब ठाकरे, राज ठाकरे, राजेंद्र सोनार, शं.वा. किर्लोस्कर, द.ग. गोडसे, दलाल, मुळगावकर, लचके, फडणीस, सरवटे, गवाणकर, व्यंकटेश माडगुळकर, प्रभाकर ठोकळ, श्रीकांत ठाकरे इ.

(संदर्भ ग्रंथ – निवडक मराठी व्यंगचित्र – संपादन – प्रशांत कुलकर्णी)

* निसर्गचित्रण व बाह्य शिघ्र चित्रण :- Out door & Landscape

निसर्गाच्या बदलत्या रूपाचे वेगवेगळया छाया प्रकाशातील दृष्यभास सौंदर्यदृष्टया विविध रंग व मिक्स माध्यमात निरीक्षणाद्वारे चित्रण. नैसर्गिक घटकाचा निरीक्षणाद्वारे शीघ्र रेखाकन.

* चित्रात्मक संकल्प (पिक्टोरियल काम्पोझीयशन)
  1) विविध शैलींचा सविस्तर अभ्यास – विविध वादांचा (ईझम) चा निरीक्षणात्मक अभ्यास, उदा. घनवाद, अतिवास्तववाद, अमूर्तवाद इ.
  2) प्रातिनिधीक स्वरूपाच्या रचना चित्रापासून अप्रातिनिधीक स्वरूपाच्या रचना चित्रांच्या विविध शैलीचा अभ्यास
  3) मानवी स्वभाव, भाव, भावना – संबंधीत नवरस – निर्मिती द्वारा अभिव्यक्तीच्या शक्यता उदा – हेब्बार, चावडा, गायतोंडे, रामकुमार, हुसेन, पनीकर, विकास भट्टाचार्य, बेंद्रे इ. कलावंताच्या शैलीचा अभ्यास.
  4) विविध घटकांद्वारा अवकाश विभागणी, पोत, रंगसंगती द्वारा भावनात्मक अनुभूती प्रगटीकरण.

* मुद्रा मुद्रण :–
  1) खोद मुद्रा मुद्रण – प्रक्रियेतील तंत्र, पद्धत त्याची ऐतिहासीक पार्श्वभूमी, त्या काळातील कलावंताच्या शैलीसह माहिती
  २) **ड्राय पॉईंट, इंकिंग, कॉफ्या या पध्दतीच्या तंत्राचा अभ्यास व मुद्रा मुद्रण.**

——xxxx The End

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

चतूर्थ वर्ष (अंतीम वर्ष) बी.एफ.ए. (पेन्टींग)

वर्गकामा करीता (वर्षभरातील) विषय

With Effect from 2004-2005

अ.नं.	विषय (Subject)	वर्गकाम/स्वाध्याय
1)	व्यक्तिचित्र 3/4 किंवा भिंती चित्र	8
2)	प्रातिनीधीक स्वरुपाची सृजनात्मक रचनाचित्र किंवा अप्रातिनिधीक स्वरूपाची सृजनात्मक रचनाचित्र	8
3)	मुद्राचित्र व सृजनात्मक रेखांकन	8
4)	सैद्धांतिक : अ) प्रबंध (3000 शब्दापर्यंत) ब) समकालीन कलावंत व कलाकृती, रसास्वाद क) तोंडी परिक्षा	8

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगाव

चतुर्थ वर्ष (अंतिम वर्ष) बी.एफ.ए. (पेन्टींग)

परिक्षा पद्धती

W[illegible]in Effect from 2004-2005

अ.नं.	विषय (Subject)	तासिका (Hours)	गुण (Marks)
1)	व्यक्तिचित्र 3/4 किंवा भिंती चित्र	25 तास	200
2)	प्रतिनिधीक किंवा अप्रतिनिधीक स्वरूपाचे रचनाचित्र (Composition)	25 तास	200
3)	मुद्राचित्र किंवा सृजनात्मक रेखांकन	15 तास	100
4)	सैद्धांतिक		
	अ) प्रबंध		100
	ब) तोंडी परिक्षा		100
	क) वर्षकाम (प्रात्यक्षीक + सैद्धांतिक स्वाध्याय)		100
		एकूण गुण	800

अ.नं. 1 ते 3 मधील प्रत्येकी एक विषय असे एकूण तीन विषय व अ.नं. चार मधील सर्व विषय परिक्षा आकृतीबंधात असतील.

(मुद्रेवरून प्रिंट घेतांना विद्यार्थ्यांनी एकरंकांची मदत घेण्यास हरकत नाही.)

उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठ, जळगांव.

चतुर्थ वर्ष (अंतिम वर्ष) बी.एफ.ए. (पेन्टींग)
With Effect from 2004-2005

1) व्यक्तिचित्र 3/4 (Portrat Painting 3/4)

अ) स्त्री, पुरुष, मुले यांच्या विविध वर्षांच्या मानवाकृतीचा विविध हालचालींचा, हाव भावात्मक अभ्यास, व्यक्ती वैशिष्ठावर विशेष भर.

ब) रंगलेपन पद्धतीच्या विविध शक्यता, पद्धती, पोत यांचा दर्जात्मक अभ्यास

क) विविध माध्यमे, त्यांची वैशिष्टये, त्यांचा अपेक्षीत परिणाम इ. चा प्रयोगात्मक अभ्यासाद्वारा स्वत:च्या विशिष्ट शैलीचा शोध.

ड) संदर्भाकरिता जुन्या प्रथितयश चित्रकारांची शैली, तंत्र, माध्यम यांचा निरीक्षणात्मक अभ्यास उदा. बाबुराव पेंटर, देऊसकर, व्ही.ए. माळी, आचरेकर, अे.अे. भोसले, पळशीकर, हळदणकर इ. बरोबरच पाश्चिमात्य हॅल्स, व्हरमीर, रेम्ब्रा, रेना, मॅने, मॅरीकॅसेट, सार्जेंट इ.

2) रचना चित्र :-

1) प्रातिनिधीक स्वरूपाची सृजनात्मक रचना चित्र :-

Representational creative

मानव निर्मित आणि निसर्गनिर्मीत सर्व घटकांच्या आकारांच्या, हालचालीच्या, विविध प्रसंगाच्या (मानवनिर्मीत घटक आणि निसर्गनिर्मित मानवाकृतीसह निसर्गातील सर्व घटक उदा. पशु, पक्षी, प्राणी, झाडे, डोंगर इ. निरिक्षणातुन, अनुभवातुन, दैनंदिन विविध प्रसंग, उत्सव, काल्पनिक, ऐतिहासीक, पौराणीक इ. संबंधाने लघुचित्रशैली ते आधुनिक काळातील अमूर्त शैली सोडून कोणत्याही शैलीच्या परिणामातून, वरील घटकांच्या वरील प्रसंगाच्या आधारे, आकार विपर्याय करून चित्रनिर्मिती. परंतू त्यांच्या मूळ वैशिष्ट्याला बाधा न आणता उपयोग करून केलेली रचना, संदर्भा करिता लघु चित्रशैली, अलंकारीक चित्र शैली व विविध वादाच्या उदा. घनवाद, संस्कारवाद, अतिवास्तववाद इ. शैलीतील प्रथीत यश कलावंताच्या चित्र शैलीचा अभ्यास, निरिक्षण करून स्वत:च्या शैलीचा शोध घ्यावा, निर्मीती करावी. प्रथीतयश कलावंतापैकी हेब्बार, अहमेलकर, चावडा, बेंद्रे, अमृता शेरगील, बी.प्रभा, हुसेन, बर्वे, विकास भट्टाचार्य, जतीनदास, विरेनडी, शांतीदेवी इ. भारतीय कलावंता बरोबरच पाश्चिमात्य पिकासो, मुंक, सेझाँ, व्हॅनगॉघ, मातीस, पॉल क्ली, गोर्गे इ. कलावंतांच्या शैलीचा अभ्यास करावा.

2) अप्रतिनिधीक स्वरूपाचे सृजनात्मक रचना चित्र :-

Non Representational creative - comp.

अ) मानव निर्मीत व निसर्ग निर्मित घटकांतून, प्रसंगातुन, स्फूर्ती घेवून वरील घटकांची स्वतःची काहीही ओळख न दाखविता केवळ भौमितीक आकाराचा वापर करून केलेली रचना ही अप्रतिनिधीक स्वरूपाच्या रचना चित्रात केली जाते.

ब) अवकाश विभागणी करिता – निसर्गातून स्फूर्ती घेवून, भौमितीक घटकांवर आधारीत घटकांचा उपयोग करून – कलेची मूलतत्वे आणि (रेषा, आकार, रंग इ.) रचना चित्राची तत्वे (लय, ताल, तोल, पुनरावृत्ती इ.) यांचा योग्य समन्वय साधुन निर्माण केलेली कलाकृती. मात्र यात मानव निर्मित आणि निसर्ग निर्मित घटकांचा कोणत्याही स्वरूपात सादृश्य परिणाम दर्शविलेला नसतो. तरी अशा रचना चित्रात निरीक्षणातुन, अनुभवाच्या अनुभूतीतून भावनात्मक अभिव्यक्तीचा अविष्कार दर्शविलेला असतो. संदर्भा करीता गायतोंडे, रामकुमार, आडीवरेकर, बाबुराव सडवेलकर, अंबादास, जी.आर. संतोष, कृष्णा खन्ना या भारतीय कलावंताच्या चित्रशैलीचा अभ्यास, तसेच रोठको, ब्रॉक, कँडीरस्की, मॉड्रीयन इ. पाश्चिमात्य कलावंताच्या शैलींचा अभ्यास करून आपली वैयक्तीक चित्रशैलीचा शोध घेण्याचा प्रयत्न.

3) मुद्राचित्र (Print making)

मुद्राचित्रांच्या विविध पद्धतीचा दर्जात्मक, कलात्मक, स्फुर्तीयुक्त सखोल अभ्यास (उदा. वूडकर, ड्रायपॉईंट, इंचींग, अक्वाटिंट इ.) तंत्र, पोत, विविध माध्यमाच्या पद्धती, थोडक्यात परिणामकारक रंग, त्यांच्या छटा, यातून सहजता दर्शविणारी परिणामकारक मुद्रा चित्र निर्मिती.

4) भिंती चित्र (Mural Painting)

अतिप्राचीन गुहाभिंती चित्रा पासून इजिप्त, धार्मिक चर्च, मंदीरे इ. मधील भिंती चित्र, अजंठा, वेरूळ, सिलोन इ. भिंती चित्रे, राजवाडे येथील भिंती चित्रे, राजस्थान, गुजराथ मधील अलिकडील भिंतीचित्रे यांचा त्यांच्या उद्देशासह माध्यमासह, तंत्रासह, पोतासह, पद्धतीसह, तौलोनीक अभ्यास, तसेच नागपूर, पुणे, मुंबई येथील उपलब्ध असलेल्या विविध माध्यमातील भिंती चित्रांचा त्यांचे विषय, आशय, माध्यम, तंत्र, पृष्ठभाव इ. चा अभ्यास करून (उदा. एअर इंडिया, बँका, विद्यापिठे, पंचतारांकित हॉटेल्स इ.) स्वतःच्या वेगळया परिणामकारक शैलीचा शोध.

5) सृजनात्मक रेखांकन (Creative Drawing)

रेखांकनाच्या विविध माध्यमांचा त्यांच्या वैशिष्ठयांचा, तंत्राचा, त्यांच्या वापरातून निर्माण होणाऱ्या दृश्य परिणामांचा सखोल अभ्यास, उदा. पेन्सील, चारकोल, पेन आणि इंक, ब्रश आणि इंक, क्रेआन, ऑईल पेस्टल, रंगीत पेन्सीली इ. चा सखोल प्रयोगात्मक अभ्यास. त्यातील एक माध्यम निवडून त्याच्या सखोल तंत्राचा, आकर्षक परिणाम साधण्याच्या पद्धतीचा अभ्यास. भारतीय तसेच पाश्चिमात्य कलावंताच्या रेखांकन पद्धतीचा शैलीचा, तंत्राचा, संदर्भा करिता अभ्यास. दिसले तरी काढण्या ऐवजी, जाणवले तसे भावनात्मक अनुभवाच्या पातळीवर विविध दृष्टीकोनातून आकार विपर्यासात्मक रेखांकन.

6) प्रबंध - 3000 शब्दा पर्यंत (Disertation)

उच्चकलेच्या, विशेष अभ्यासक्रमातील विद्यार्थ्यांच्या आवडीच्या कलावंता वरील किंवा विषयावर आधारीत संशोधनात्मक स्वरूपाचा स्वतःच्या हस्ताक्षरातील, टाईप केलेला, संगणकाच्या आधारे तयार केलेला ज्यात रेखाचित्रे, फोटोग्राफस्, व्यक्तिचित्रे, निसर्ग चित्रे इ. आवश्यकते नुसार असलेला 3000 शब्दापर्यंत प्रबंध असावा. ज्यात विद्यार्थ्यांच्या अनुभवाचे संशोधन वृत्तीचे दर्शन व्हावे.

7) तोंडी परीक्षा (Viva-voce)

उच्चकलेच्या शिक्षणाच्या अनुषंगाने आवड निर्माण होण्या पासून अभ्यासक्रमातील सर्व विषया संबंधाने तसेच वर्तमान काळातील गरजे प्रमाणे, सामान्य ज्ञानावर आधारित विद्यार्थ्यांची वैयक्तिक उत्स्फूर्त, अभिव्यक्तीची (तोंडी प्रश्न - उत्तर स्वरूपात) परिक्षा.

8) समकालीन कलावंत व त्यांच्या कलाकृतीचा रसास्वाद (Comtempatary Artist and Appresiatation of their Paintings)

भारतीय तसेच पाश्चिमात्य प्रथितयश कलावंताच्या जीवन कार्याशी संबंधीत, त्यांच्या चित्रशैलीचा अभ्यास आणि जागतीक, राष्ट्रीय पातळी वरील त्यांच्या उत्कृष्ठ कलाकृतींचा रसास्वाद.

---XX//XX---

The End.